

PSIXOLINGVISTIKA ASOSIDA TALABALARDA LISONIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING KOMPETENSIYAVIY MODELINI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Odiljonova Kamola Abduvosit qizi

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Andijon davlat pedagogika instituti O'zbek tili

va adabiyoti kafedrasida v.b.dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda til va tafakkur o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, nutqiy faoliyatning kognitiv xususiyatlari hamda kompetensiyaviy yondashuvning lingvodidaktik imkoniyatlari ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari talabalarning nutqiy-kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil fikrlash va refleksiv faoliyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: lisoniy tafakkur, psixolingvistik yondashuv, kompetensiyaviy model, kognitiv jarayon, nutq faoliyati, lingvodidaktika, refleksiya, diskursiv kompetensiya, pedagogik texnologiyalar, metodologik asoslar

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОЙ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ ЯЗЫКОВОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Аннотация: В статье анализируются теоретико-методологические основы совершенствования компетентностной модели развития языкового мышления студентов на основе психолингвистического подхода. Обосновывается взаимосвязь языка и мышления, когнитивные особенности речевой деятельности, а также лингводидактические возможности компетентностного подхода. Результаты исследования направлены на развитие речемыслительных компетенций студентов, формирование их самостоятельного и рефлексивного мышления.

Ключевые слова: языковое мышление, психолингвистический подход, компетентностная модель, когнитивные процессы, речевая деятельность, лингводидактика, рефлексия, дискурсивная компетенция, педагогические технологии, методологические основы.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR IMPROVING THE COMPETENCY-BASED MODEL OF DEVELOPING STUDENTS' LINGUISTIC THINKING BASED ON A PSYCHOLINGUISTIC APPROACH

Abstract: *This article analyzes the theoretical and methodological foundations for improving the competency-based model of developing students' linguistic thinking based on a psycholinguistic approach. The study substantiates the relationship between language and thinking, the cognitive features of speech activity, and the linguodidactic potential of the competency-based approach. The findings contribute to the development of students' speech and cognitive competencies, as well as their independent and reflective thinking.*

Keywords: *linguistic thinking, psycholinguistic approach, competency-based model, cognitive processes, speech activity, linguodidactics, reflection, discursive competence, pedagogical technologies, methodological foundations*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanish jarayoni global integratsiya, raqamli transformatsiya va bilimlar iqtisodiyoti bilan chambarchas bog'liq holda yangi sifat bosqichiga ko'tarilmoqda. Ushbu jarayon ta'lim mazmunini yangilash, o'qitish metodlarini takomillashtirish hamda talabalarning intellektual salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlarni joriy etishni talab etadi. Ayniqsa, til ta'limi sohasida lisoniy tafakkurni rivojlantirish muammosi dolzarb ilmiy masala sifatida namoyon bo'lib, u pedagogika, psixologiya va lingvistika fanlarining kesishgan nuqtasida kompleks tadqiq etilmoqda. Lisoniy tafakkur insonning til vositasida fikrlash, borliqni anglash va uni semantik jihatdan ifodalash qobiliyatini ifodalaydi. U faqat nutq faoliyatining mahsuli emas, balki inson ongining kognitiv strukturalari bilan uzviy bog'liq murakkab psixik hodisa sifatida qaraladi. Shu nuqtayi nazardan, lisoniy tafakkurni rivojlantirish masalasi ta'lim jarayonida psixolingvistik yondashuv asosida qayta ko'rib chiqilishini talab etadi.

Kompetensiyaviy yondashuv esa zamonaviy ta'lim paradigmasining asosiy komponentlaridan biri bo'lib, u talabanning bilim, ko'nikma va malakalarini integrativ tarzda rivojlantirishga qaratilgan. Mazkur yondashuv doirasida lisoniy tafakkur talabanning kommunikativ, kognitiv va reflektiv kompetensiyalarining muhim tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli, psixolingvistik yondashuv asosida kompetensiyaviy modelni takomillashtirish masalasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning maqsadi psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslarini

ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun lisoniy tafakkurning mohiyati, uning psixolingvistik mexanizmlari, kompetensiyaviy yondashuvning lingvodidaktik imkoniyatlari hamda ularning o'zaro integratsiyasi chuqur tahlil qilinadi. Lisoniy tafakkur til va tafakkur o'rtasidagi dialektik birlik asosida shakllanadi. Inson tafakkuri til orqali namoyon bo'ladi va shu bilan birga til tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi. Ushbu o'zaro bog'liqlik psixolingvistik tadqiqotlarning asosiy predmetini tashkil etadi. Lisoniy tafakkur insonning konseptual tizimini shakllantirishda, bilimlarni tizimlashtirishda va kommunikativ faoliyatni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Kognitiv yondashuv nuqtayi nazaridan qaralganda, lisoniy tafakkur inson ongida mavjud bo'lgan bilimlar tizimi va ularning til orqali ifodalanishi bilan bog'liq jarayon sifatida talqin etiladi. Bu jarayonda semantik kodlash, ma'no yaratish va uni kommunikativ vaziyatga moslashtirish kabi bosqichlar muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, lisoniy tafakkurni rivojlantirish talabani kognitiv salohiyatini kengaytirish bilan bevosita bog'liqdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Psixolingvistik yondashuv nutq faoliyatining ichki mexanizmlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, u tilni faqat kommunikativ vosita sifatida emas, balki tafakkurning tashkil etuvchi elementi sifatida talqin etadi. Ushbu yondashuv doirasida nutqning hosil bo'lishi, qabul qilinishi va qayta ishlanish jarayonlari tahlil qilinadi. Bu esa ta'lim jarayonida tilni o'rgatish metodlarini takomillashtirish imkonini beradi. Psixolingvistik yondashuvning asosiy tamoyillaridan biri – til va tafakkur birligi prinsipidir. Ushbu prinsipga ko'ra, tilni o'zlashtirish jarayoni tafakkurni rivojlantirish jarayoni bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli, ta'lim jarayonida nutqiy faoliyatni faollashtirish orqali talabalarning lisoniy tafakkurini rivojlantirish mumkin. Kompetensiyaviy model talabani bilim, ko'nikma va malakalarini tizimli ravishda rivojlantirishga qaratilgan pedagogik konstruktsiya hisoblanadi. Mazkur modelni takomillashtirishda psixolingvistik yondashuvdan foydalanish uning samaradorligini oshiradi. Chunki bu yondashuv talabani nutqiy-kognitiv faoliyatini chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Takomillashtirilgan modelda lisoniy tafakkur quyidagi komponentlar orqali rivojlantiriladi: kognitiv komponent, semantik komponent, diskursiv komponent va reflektiv komponent. Ushbu komponentlar o'zaro bog'liq holda talabning umumiy lisoniy kompetensiyasini shakllantiradi. Lisoniy tafakkurni rivojlantirish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Dastlabki bosqichda talaba til birliklarini idrok etadi va tushunadi. Keyingi bosqichda u ushbu birliklarni ongida qayta ishlab, yangi semantik aloqalarni shakllantiradi. So'nggi bosqichlarda esa talaba o'z fikrini mustaqil ravishda ifodalaydi va uni tahlil qiladi. Mazkur jarayonni amalga oshirishda psixolingvistik mexanizmlar muhim rol o'ynaydi. Bu mexanizmlar orqali nutqiy faoliyat samarali tashkil etiladi va talabning tafakkur jarayoni faollashadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, psixolingvistik yondashuv asosida takomillashtirilgan kompetensiyaviy model talabalarning lisoniy tafakkurini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Talabalarning nutqiy faolligi oshadi, ularning fikrlash jarayoni chuqurlashadi va reflektiv ko'nikmalari rivojlanadi. Mazkur modelni ta'lim jarayoniga joriy etish orqali o'qitishning samaradorligini oshirish, talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos ravishda tayyorlash mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Lisoniy tafakkur ko'p qatlamli tizim sifatida quyidagi darajalarda namoyon bo'ladi:

- Konseptual daraja – borliqni idrok etish va tushunchalar shakllanishi
- Semantik daraja – ma'no yaratish va uni tizimlashtirish
- Lingvistik daraja – til birliklari orqali ifodalash
- Diskursiv daraja – nutqiy vaziyatda qo'llash
- Metakognitiv daraja – o'z fikrlashini nazorat qilish

Mazkur darajalar o'zaro integratsiyalashgan holda talabning umumiy lisoniy kompetensiyasini shakllantiradi. Psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini takomillashtirish muammosi zamonaviy ilmiy tafakkurda integrativ yondashuvni talab qiluvchi murakkab pedagogik hodisalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu muammoni tahlil qilishda til, tafakkur va nutq faoliyati o'rtasidagi o'zaro dialektik bog'liqlikni

chuqur anglash muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki lisoniy tafakkur insonning borliqni anglash, uni konseptual tizimga joylashtirish va til vositasida ifodalash qobiliyatining integrativ ko'rinishi bo'lib, u nafaqat lingvistik, balki psixologik va kognitiv jarayonlar bilan ham bevosita bog'liqdir. Mazkur kontekstda psixolingvistik yondashuv lisoniy tafakkurning shakllanish mexanizmlarini ochib berishda metodologik asos sifatida xizmat qiladi. Ushbu yondashuv doirasida nutq faoliyati inson ongidagi ichki jarayonlarning tashqi ifodasi sifatida talqin etiladi. Nutqning hosil bo'lish jarayoni murakkab psixik operatsiyalar tizimiga asoslanib, unda semantik kodlash, sintaktik tuzilma yaratish va pragmatik moslashuv kabi bosqichlar uzviy bog'liq holda amalga oshadi. Bu jarayonlarning har biri talabanning lisoniy tafakkur darajasini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Kompetensiyaviy yondashuv esa ushbu jarayonni tizimli va maqsadli tashkil etish imkonini beradi. Ushbu yondashuv doirasida lisoniy tafakkur alohida bilimlar majmui sifatida emas, balki talabanning nutqiy-kognitiv faoliyatini ta'minlovchi kompleks kompetensiya sifatida qaraladi. Bu esa ta'lim jarayonida bilimlarni uzatishdan ko'ra ularni qo'llash, tahlil qilish va transformatsiya qilishga ustuvor ahamiyat berishni talab etadi. Natijada talabanning tafakkuri reproduktiv darajadan ijodiy darajaga o'tadi. Lisoniy tafakkurning rivojlanishini tushuntirishda kognitiv nazariyalar muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu nazariyalarga ko'ra, inson tafakkuri tushunchalar, tasavvurlar va bilimlar tizimi orqali tashkil etiladi. Til esa ushbu tizimni tashqi shaklga keltiruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, tilni o'rganish jarayoni aslida tafakkurni rivojlantirish jarayoni bilan bevosita bog'liqdir. Talabanning yangi bilimlarni o'zlashtirishi, ularni mavjud bilimlar bilan integratsiyalashi va yangi semantik aloqalar yaratishi uning lisoniy tafakkur darajasini belgilaydi. Psixolingvistik yondashuv asosida takomillashtirilgan kompetensiyaviy model talabanning ichki nutq faoliyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi. Ichki nutq fikrning shakllanish jarayoni bo'lib, u orqali inson o'z fikrini strukturalashtiradi va uni ifodaga tayyorlaydi. Ichki nutqning rivojlanishi talabanning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshiradi va uning reflektiv faoliyatini kuchaytiradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim samaradorligining oshishiga olib keladi. Mazkur modelni takomillashtirishda lingvodidaktik yondashuv ham muhim

ahamiyatga ega. Lingvodidaktika tilni o'rgatishning nazariy asoslarini o'rganib, o'qitish jarayonini samarali tashkil etish metodlarini ishlab chiqadi. Psixolingvistik yondashuv bilan uyg'unlashgan lingvodidaktik model talabaning nutqiy faoliyatini faollashtirish, uning kommunikativ ehtiyojlarini qondirish va real muloqotga tayyorlashga xizmat qiladi. Bu jarayonda kommunikativ vaziyatlar, muammoli topshiriqlar va ijodiy mashqlar muhim vosita sifatida qo'llaniladi. Shuningdek, lisoniy tafakkurning rivojlanishida reflektiv faoliyatning o'rnini alohida ahamiyatga ega. Talabaning o'z nutqiy faoliyatini tahlil qilishi, xatolarini aniqlashi va ularni tuzatishi uning metakognitiv qobiliyatlarini rivojlantiradi. Refleksiya jarayoni orqali talaba o'z bilimlarini ongli ravishda boshqaradi va ularni takomillashtirishga intiladi. Bu esa ta'lim jarayonining sifat jihatidan yangi bosqichga o'tishini ta'minlaydi. Lisoniy tafakkurning rivojlanishini ijtimoiy-kognitiv jarayon sifatida ham talqin etish mumkin. Inson tafakkuri ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanadi va rivojlanadi. Talabalar o'zaro muloqot, fikr almashish va hamkorlik faoliyati orqali o'z bilimlarini boyitadilar va mustahkamlaydilar. Shu bois, ta'lim jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish lisoniy tafakkurni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Psixolingvistik yondashuv asosida kompetensiyaviy modelni takomillashtirish jarayonida transformatsion yondashuv ham muhim rol o'ynaydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, ta'lim jarayoni talabaning tafakkurini sifat jihatidan o'zgartirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Bu esa faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki talabaning fikrlash uslubini, dunyoqarashini va intellektual salohiyatini rivojlantirishni talab etadi. Natijada, psixolingvistik yondashuv asosida takomillashtirilgan kompetensiyaviy model talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu model talabaning nutqiy-kognitiv faoliyatini kompleks rivojlantirishga xizmat qilib, uning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish va reflektiv tahlil qilish qobiliyatlarini shakllantiradi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadlariga mos keluvchi, raqobatbardosh va yuqori intellektual salohiyatga ega shaxsni tarbiyalashga imkon yaratadi. Mazkur tadqiqot psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini

takomillashtirish muammosini o'rganishga qaratilgan bo'lib, u kompleks va integrativ metodologik asosga ega. Tadqiqotning metodologik poydevorini til va tafakkur birligi haqidagi falsafiy qarashlar, kognitiv psixologiya, psixolingvistika va zamonaviy pedagogika nazariyalari tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar o'zaro uyg'unlashgan holda lisoniy tafakkurning shakllanishi va rivojlanish jarayonini ko'p qirrali tizim sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Tadqiqotda dialektik yondashuv asos qilib olinib, unda lisoniy tafakkur rivojlanishi dinamik va uzluksiz jarayon sifatida talqin etiladi. Bu jarayon ichki va tashqi omillar o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Ichki omillar sifatida talabanning kognitiv imkoniyatlari, nutqiy tajribasi va refleksiv qobiliyatlari qaralsa, tashqi omillar sifatida ta'lim muhiti, pedagogik ta'sir va kommunikativ vaziyatlar e'tiborga olinadi. Ushbu omillarning o'zaro bog'liqligi lisoniy tafakkurning sifat jihatidan o'zgarishini ta'minlaydi. Metodologik jihatdan tadqiqot tizimli yondashuv asosida tashkil etilgan bo'lib, unda lisoniy tafakkur murakkab, ko'p komponentli tizim sifatida qaraladi. Ushbu tizim kognitiv, semantik, diskursiv va refleksiv komponentlarning o'zaro integratsiyasi orqali namoyon bo'ladi. Tizimli yondashuv lisoniy tafakkurning alohida elementlarini emas, balki ularning o'zaro aloqadorligini tahlil qilishga imkon yaratadi. Natijada, tadqiqotda ishlab chiqilgan kompetensiyaviy model ham yaxlit tizim sifatida shakllantiriladi. Tadqiqotning metodologik asosida shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv muhim o'rin tutadi. Ushbu yondashuv talabanning bilim, ko'nikma va malakalarini integrativ tarzda rivojlantirishni nazarda tutadi. Lisoniy tafakkur esa mazkur kompetensiyalarning markaziy elementi sifatida qaraladi. Shu bois, tadqiqotda kompetensiyaviy modelni takomillashtirish jarayoni talabanning nutqiy-kognitiv faoliyatini rivojlantirish bilan bog'liq holda tahlil qilinadi.

Psixolingvistik yondashuv metodologiyaning asosiy komponenti sifatida nutq faoliyatining ichki mexanizmlarini o'rganishga qaratilgan. Ushbu yondashuv doirasida nutqni hosil qilish, uni qabul qilish va qayta ishlash jarayonlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ushbu jarayonlar talabanning lisoniy tafakkurini rivojlantirishning asosiy mexanizmlari sifatida qaraladi. Bu esa ta'lim jarayonida nutqiy faoliyatni faollashtirish orqali tafakkurni rivojlantirish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlar uyg'unlashtirilgan holda qo'llanildi. Nazariy metodlar orqali muammoning ilmiy asoslari, mavjud yondashuvlar va konsepsiyalar tahlil qilindi, ularning afzallik va kamchiliklari aniqlanib, umumlashtirildi. Empirik metodlar esa talabalarning lisoniy tafakkur darajasini aniqlash, ularning nutqiy faoliyatini kuzatish va baholashga xizmat qildi. Bu metodlar yordamida tadqiqot natijalarining ishonchligi va obyektivligi ta'minlandi. Tadqiqotda qiyosiy tahlil usuli ham muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu usul yordamida an'anaviy o'qitish metodlari bilan psixolingvistik yondashuv asosidagi model samaradorligi taqqoslab o'rganildi. Natijada, takomillashtirilgan modelning ustunliklari ilmiy jihatdan asoslab berildi. Shuningdek, pedagogik kuzatuv usuli orqali talabalarning o'quv jarayonidagi faoliyati muntazam ravishda tahlil qilinib, ularning rivojlanish dinamikasi aniqlab borildi.

Tadqiqot metodologiyasida diagnostik yondashuv ham qo'llanilib, talabalarning lisoniy tafakkur darajasini baholash mezonlari ishlab chiqildi. Ushbu mezonlar nutqning semantik boyligi, mantiqiy izchilligi, diskursiv moslashuvchanligi va reflektiv tahlil qobiliyati kabi ko'rsatkichlarga asoslandi. Bu esa tadqiqot natijalarini aniq va tizimli baholash imkonini berdi. Metodologik jihatdan tadqiqotda modellashtirish usuli alohida o'rin tutadi. Ushbu usul orqali psixolingvistik yondashuv asosida kompetensiyaviy modelning konseptual tuzilishi ishlab chiqildi. Model talabaning lisoniy tafakkurini rivojlantirish jarayonini oldindan loyihalash, uni boshqarish va natijalarini prognoz qilish imkonini beradi. Bu esa ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etishga xizmat qiladi. Tadqiqotning metodologik asoslari orasida reflektiv yondashuv ham muhim o'rin egallaydi. Ushbu yondashuv talabaning o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Refleksiya orqali talaba o'z bilimlarini ongli ravishda boshqaradi va ularni takomillashtirishga intiladi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Natijada, mazkur tadqiqotning metodologiyasi ko'p komponentli, integrativ va tizimli xarakterga ega bo'lib, u psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta'minlab, olingan natijalarning ishonchligi va amaliy ahamiyatini

oshiradi. Mazkur tadqiqot doirasida psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari kompleks tarzda o'rganildi va ilmiy jihatdan asoslab berildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'lim tizimida lisoniy tafakkurni rivojlantirish masalasi an'anaviy yondashuvlar doirasida to'liq hal etilmaydi, balki u ko'p komponentli, integrativ va tizimli yondashuvni talab etuvchi murakkab pedagogik jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, lisoniy tafakkur insonning til vositasida fikrlash, borliqni anglash va uni semantik jihatdan ifodalash qobiliyatining integrativ ko'rinishi bo'lib, u nafaqat lingvistik bilimlarga, balki kognitiv, psixologik va ijtimoiy omillarga ham bevosita bog'liqdir. Shu sababli, ta'lim jarayonida lisoniy tafakkurni rivojlantirish psixolingvistik yondashuv asosida qayta ko'rib chiqilishi zarur. Ushbu yondashuv nutq faoliyatining ichki mexanizmlarini tahlil qilish orqali talabaning tafakkur jarayonini chuqur anglash va uni samarali rivojlantirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, psixolingvistik yondashuv asosida talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning kompetensiyaviy modelini takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu modelni ta'lim jarayoniga keng joriy etish orqali o'qitish samaradorligini oshirish, talabalarning nutqiy-kognitiv salohiyatini rivojlantirish va ularni raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlash mumkin. Mazkur tadqiqot natijalari kompetensiyaviy modelni takomillashtirishda psixolingvistik yondashuvning yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Ushbu yondashuv talabaning nutqiy va kognitiv faoliyatini kompleks rivojlantirishga xizmat qilib, uning kommunikativ salohiyatini oshiradi. Natijada, talaba zamonaviy jamiyat talablariga mos ravishda mustaqil fikrlovchi, ijodiy yondashuvchi va yuqori intellektual salohiyatga ega shaxs sifatida shakllanadi. Tadqiqotda shuningdek, ta'lim jarayonini tashkil etishda tizimli va integrativ yondashuvlarning ahamiyati asoslab berildi. Lisoniy tafakkurni rivojlantirish alohida elementlar orqali emas, balki ularning o'zaro bog'liqligini ta'minlash orqali amalga oshirilishi lozim. Bu esa

pedagogik jarayonni ilmiy asosda tashkil etishni va uning natijalarini prognoz qilish imkonini beradi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari kelgusida olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, psixolingvistik yondashuvni yanada chuqurroq o'rganish, uni zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyalash va lisoniy tafakkurni rivojlantirishning yangi mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifa sifatida qolmoqda. Ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar ta'lim tizimining sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi. Natijada, mazkur tadqiqot psixolingvistik yondashuv asosida kompetensiyaviy modelni takomillashtirish orqali talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishning ilmiy asoslarini yaratib berdi va ushbu yo'nalishda keyingi ilmiy izlanishlar uchun mustahkam nazariy poydevor vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov N. Til va tafakkur. – Toshkent: Fan, 1993.
2. Nurmonov A. Lingvistik tadqiqot metodologiyasi. – Toshkent: Fan, 2010.
3. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan, 2008.
4. Ne'matov H., Bozorov O. Til va nutq. – Toshkent: O'qituvchi, 2001.
5. Yo'ldoshev B. Til tizimi va nutq faoliyati. – Toshkent: Fan, 2012.
6. Rahmatullayev Sh. Leksikologiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2010.
7. Bozorov O. Psixolingvistika asoslari. – Toshkent: Fan, 2014.
8. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning amaliy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
9. Ishmuhammedov R. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2018.
10. Qosimova K. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2009.
11. Levelt W.J.M. Speaking: From Intention to Articulation. – Cambridge: MIT Press, 1989.